

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Turkové a soudců JUDr. Dagmar Nygrínové a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobce: **D. M.**, zast. JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem Praha 9, Mansfeldova 792/3, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Praha 5, Křížová 25, o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 30. 6. 2006, č. j. 32 Cad 4/2005 – 31,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 30. 6. 2006, č. j. 32 Cad 4/2005 – 31, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím ze dne 21. 6. 2005, č. X, zamítla žalovaná Česká správa sociálního zabezpečení žádost žalobce o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. V odůvodnění rozhodnutí je uvedeno, že žalobce podal dne 30. 12. 2002 žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. z titulu jeho věznění. Žalobce však nesplnil podmínky ustanovení § 2 zákona č. 261/2001 Sb. Žalovaná poukázala na to, že vzhledem k tomu, že žalobce byl pravomocně odsouzen a vězněn pro trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. 1 trestního zákona, který je uveden v § 4 písm. e) zákona č. 119/1990 Sb., mohlo dojít ke zrušení odsuzujícího soudního rozhodnutí v trestní věci jen na základě návrhu podaného podle § 5 zákona č. 119/1990 Sb. Nápravy tohoto stavu pak – v souvislosti s přijetím zákona č. 261/2001 Sb. – žalobce zamýšlel dosáhnout podáním návrhu na zrušení odsuzujícího rozsudku cestou obnovy řízení a následným vyslovením jeho účasti na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. Městský soud v Brně popsáním návrhům vyhověl, příslušná rozhodnutí vydal a v usnesení ze dne 4. 11. 2004, sp. zn. 1 Rt 22/2004, vyslovil, že je žalobce podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. per analogiam účasten soudní rehabilitace. Žalovaná konstatovala, že ani toto rozhodnutí nezměnilo nic na skutečnosti, že ke zrušení odsuzujícího soudního

rozhodnutí nedošlo způsobem stanoveným v zákoně č. 261/2001 Sb. Odsuzující rozsudek nebyl zrušen podle zákona č. 119/1990 Sb. nebo zákona č. 198/1993 Sb., nýbrž cestou obnovy řízení podle obecných ustanovení trestního řádu. Usnesení, jímž byla vyslovena účast žalobce na soudní rehabilitaci, není odškodňovacím titulem, protože na základě tohoto ustanovení nelze zrušit žádné odsuzující rozhodnutí o věznění (nemá konstitutivní, nýbrž pouze deklaratorní charakter), kromě toho z jeho dikce vyplývá, že účelem tohoto ustanovení bylo rehabilitovat osoby stíhané pouze vazebně za účelem možnosti přiznat jednu z podmínek stanovenou v § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. Žalovaná konstatovala, že žalobce není oprávněnou osobou uvedenou v tomto ustanovení a nárok na peněžní částku mu proto nemůže vzniknout.

V podané žalobě žalobce dovozoval, že splnil podmínky pro nárok na přiznání jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb., neboť je občanem České republiky, byl vězněn v době mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990 a byl rehabilitován podle zákona č. 119/1990 Sb. Konstatoval, že splnění dvou podmínek žalovaná nepochybně. Splnění třetí podmínky doložil žalobce usnesením Městského soudu v Brně ze dne 4. 11. 2004, sp. zn. 1 Rt 22/2004, jímž byla vyslovena jeho účast na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. Žalobce pak dále poukazoval na to, že žalovaná v jiných obdobných věcech žadatelům bez problémů vyhověla, zatímco žalobci nikoliv. Dále poukazoval na názory soudů v rozsudcích, které v žalobě vyjmenoval. Navrhoval, aby soud napadené rozhodnutí žalované zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení. Dále žádal, aby žalovaná byla uznána povinnou zaplatit náklady tohoto řízení.

V doplnění žaloby, kdy reagoval na vyjádření žalované, žalobce uvedl, že rozšířený senát Nejvyššího správního soudu ve věci sp. zn. 3 Ads 33/2004, sice vyslovil názor, že rozhodnutí o soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. není podkladem k vyplacení jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb., zároveň však je třeba poukázat na nález Ústavního soudu I. ÚS 605/03 ve věci V. F., kdy byl rozsudek Nejvyššího správního soudu zrušen právě proto, že k takovému usnesení nepřihlédl. Konstatoval, že i v případě V. F. se věc znovu vrací k Ústavnímu soudu ČR.

Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 30. 6. 2006, č. j. 32 Cad 4/2005 – 31, žalobu zamítl a rozhodl dále, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Ve svém rozhodnutí vycházel z obsahu správního spisu. Dále citoval ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. a ustanovení § 4, 6 a 33 odst. 2 zákona 119/1990 Sb. Konstatoval, že v projednávané věci není mezi účastníky sporný skutkový stav. Pokud jde o posouzení právní otázky, tj. charakteru usnesení podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., vycházel krajský soud z právního závěru vysloveného rozšířeným senátem Nejvyššího správního soudu, totiž z toho, že usnesení o účasti žalobce na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 per analogiam zákona č. 119/1990 Sb., má pouze deklaratorní charakter a lze ho použít pouze tehdy, pokud dotyčná osoba nebyla provomocně odsouzena za skutky uvedené v § 2 a § 4 v určeném časovém období. Kromě této argumentace poukázal krajský soud na to, že nelze přehlédnout, že usnesení Městského soudu v Brně ze dne 4. 11. 2004, sp. zn. 1 Rt 22/2004, bylo vydáno účelově, právě jen kvůli možnému splnění podmínek nároku na dávku, nikoliv z důvodu řešení situace neupravené zákonem. Krajský soud v Brně proto v souvislosti s právním stanoviskem Nejvyššího správního soudu, vysloveným v rozsudku ze dne 22. 7. 2005, č. j. 3 Ads 33/2004 – 84, dospěl k závěru, že vydání usnesení o účasti žalobce na soudní rehabilitaci per analogiam podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. není právně relevantní skutečností pro posouzení nároku na jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 261/2001 Sb. Konstatoval, že žalovaná proto nepochybila,

jestliže v daném případě žádost žalobce o poskytnutí jednorázové peněžní částky zamítla s odkazem na neprokázání splnění podmínek uvedených v § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb.

Proti tomuto rozsudku podal včas kasační stížnost žalobce (dále též jen stěžovatel) a to z důvodu nesprávného právního posouzení uvedeného v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Poukázal na případ L. K. s tím, že rozdíl mezi nyní posuzovanou věcí a věcí L. K. je pouze v tom, že L. K. dosáhl částečné rehabilitace podle zákona č. 119/1990 Sb. a posléze úplného zproštění obžaloby v řízení o stížnosti pro porušení zákona. Stěžovatel naproti tomu dosáhl zrušení odsuzujícího rozsudku cestou obnovy řízení a následně byla vyhlášena jeho účast na soudní rehabilitaci podle zákona č. 119/1990 Sb. Stěžovatel dále uvedl, že náprava vadného rozhodnutí cestou stížnosti pro porušení zákona není v moci občana. Je to právní nástroj výlučně v rukou ministra spravedlnosti (§ 266 odst. 1, 2 trestního řádu). Nelze tedy zvýhodňovat občana, který nápravy vadného rozhodnutí dosáhne cestou obnovy řízení, vůči občanovi, který stejného výsledku dosáhne cestou stížnosti pro porušení zákona, neboť podle citovaného usnesení Ústavního soudu ČR by tím byl porušen princip rovnosti spočívající v tom, že stejné jednání by mělo mít i stejné následky. Navrhoval, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek krajského soudu zrušil a věci mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná ve svém vyjádření ke kasační stížnosti poukázala na rozdíl mezi nyní posuzovanou věcí a právní věcí L. K. Dále uvedla, že irelevantní je i tvrzení právního zástupce stěžovatele, podle něhož náprava vadného rozhodnutí cestou stížnosti pro porušení zákona není v moci občana. S takovým tvrzením lze zajisté souhlasit, stejně jako s tím, že jde o právní nástroj výlučně v rukou ministra spravedlnosti. V obecné rovině lze akceptovat i závěr, podle něhož nelze znevýhodňovat občana, který nápravy vadného rozhodnutí dosáhl cestou obnovy řízení, vůči občanovi, který stejného výsledku dosáhne cestou stížnosti pro porušení zákona, ovšem pouze za předpokladu, že nápravy v konkrétní věci by bylo možno dosáhnout pouze jedním z těchto dvou způsobů. Tak tomu však v projednávané věci není, neboť není sporu o tom, „v moci občana“, na něhož se vztahuje zákona č. 119/1990 Sb., a tedy i stěžovatele, nepochybně bylo podat včas návrh na přezkumné řízení podle oddílu třetího zákona č. 119/1990 Sb. Pokud stěžovatel tohoto svého práva nevyužil, nemůže důsledky své nečinnosti přičítat k tíž nikomu jinému, než sobě. Navrhovala, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl jako nedůvodnou.

Stěžovatel ve svém stanovisku k vyjádření žalované poukázal na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 605/03, ve věci V. F. a na další nálezy Ústavního soudu, vydané pod sp. zn. II. ÚS 290/05 a I. ÚS 565/03. Uvedl, že na kasační stížnosti trvá.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek z hledisek uvedených v ustanovení § 109 odst. 2 a 3, s. ř. s. vázán rozsahem a důvody uvedenými v kasační stížnosti. Dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná.

Z obsahu správního spisu bylo zjištěno, že stěžovatel podal dne 30. 12. 2002 žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. jako politický vězeň. V žádosti uvedl, že rehabilitační rozhodnutí předloží, jakmile bude vydáno. Ve spise se dále nachází potvrzení vězeňské služby ČR ze dne 2. 8. 2002, podle něhož byl stěžovatel ve vazbě a ve výkonu trestu od 2. 11. 1988 do 21. 12. 1989. Podle rozsudku Vojenského obvodového soudu v Brně ze dne 21. 12. 1988, sp. zn. 3 T 285/88, byl stěžovatel odsouzen pro trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách, podle § 269 odst. 1 trestního zákona k trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců se zařazením do I. nápravně výchovné skupiny. Ve spise je dále založeno usnesení Městského soudu v Brně ze dne 4. 11. 2004,

sp. zn. 1 Rt 22/2004, jímž bylo vysloveno, že podle § 33 odst. 2, z. č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, per analogiam, je D. M. účasten soudní rehabilitace. V odůvodnění rozhodnutí je mimo jiné uvedeno, že usnesením Městského soudu v Brně ze dne 11. 3. 2004, sp. zn. 6 Nt 520/2001, bylo rozhodnuto tak, že podle § 278 odst. 1 trestního řádu, se povoluje obnova řízení rozsudku Vojenského obvodového soudu Brno ze dne 21. 12. 1988, sp. zn. 3 T 285/88 a zároveň se podle § 284 odst. 1 trestního zákona ruší v tomto rozsudku výrok o vině a trestu. Usnesením Městského soudu v Brně ze dne 11. 8. 2004, sp. zn. 1 Rt 220/2004, bylo rozhodnuto tak, že podle § 188 odst. 1 písm. c) trestního řádu za použití § 172 odst. 1b trestního řádu, se zastavuje trestní stíhání obviněného D. M. pro skutek, pro který byl původně Vojenským obvodovým soudem Brno uznán vinným, neboť tento skutek není trestným činem a není ani důvodů k postoupení věci.

Nejvyšší správní soud především poukazuje na to, že Krajský soud v Brně vycházel při posuzování stěžejní otázky, tj. zda usnesení soudu, kterým je vyslovena účast konkrétní osoby na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. (v návaznosti na zrušení původního odsuzujícího rozsudku vydaného v řízení o obnově řízení), může mít účinky splnění podmínky ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb., z právního názoru rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu, vysloveného v rozsudku ze dne 22. 7. 2005, č. j. 3 Ads 33/2004 – 84, (žalobce A. H.). Rozšířený senát tehdy vyslovil, že „*ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. uvádí, že tento zákon se vztahuje na občany České republiky, kteří byli vězněni mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990 a u kterých bylo rozhodnutí o jejich věznění zcela nebo částečně zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb. nebo podle zákona č. 198/1993 Sb. V daném případě byl žalobce pravomocně odsouzen a vězněn pro trestný čin vyhýbání se služební povinnosti podle § 270 odst. 1 písm. b) zákona č. 86/1950 Sb. Tento trestný čin je uveden v § 4 písm. c) zákona č. 119/1990 Sb. a žalobce tak mohl soudní rehabilitace dosáhnout cestou přezkumného řízení soudního podle oddílu třetího tohoto zákona. Tímto způsobem však žalobce rehabilitován nebyl, neboť nepodal návrh na zahájení řízení ve lhůtě uvedené v § 6 citovaného zákona. Konstitutivní rozhodnutí o zrušení odsuzujícího rozsudku tedy bylo vydáno podle obecných ustanovení trestního řádu o obnově řízení, nikoliv v řízení podle zákona č. 119/1990 Sb. Na této, pro rozhodnutí ve věci nejpodstatnější skutečnosti, nemění dle názoru Nejvyššího správního soudu nic ani existence usnesení o účasti žalobce na soudní rehabilitaci per analogiam podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. Jednak toto usnesení má pouze deklaratorní charakter a jak již bylo uvedeno ve výše citovaném rozsudku Nejvyššího správního soudu, č. j. 7 A 508/2002 – 23, ze dne 26. 8. 2003, žádné rozhodnutí o věznění se jím neruší, jednak toto usnesení (a jemu podobná v další případech) bylo vydáno v důsledku porušení zákona ve prospěch žalobce, jak judikoval Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 4 Tz 98/2003, ze dne 23. 9. 2003. Podle tohoto rozsudku „ustanovení § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. bylo přípustné použít v rehabilitačním řízení pouze tehdy, pokud dotyčná osoba nebyla pravomocně odsouzena za skutky uvedené v § 2 a § 4 v určeném časovém období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990. Vzhledem k tomu, že zákonnou úpravou je přesně a podrobně stanoveno, na jaký okruh osob a za jakých podmínek lze příslušná ustanovení zákona o soudní rehabilitaci vztáhnout, nepřichází zde v úvahu postup známý jako analogie iuris, neboť ten je možný pouze v případech, kdy právní úprava chybí, ale ani postup známý jako analogie legis, vzhledem k tomu, že obviněný své rehabilitace dosáhl, byť prostřednictvím jiného soudního postupu, a to výhradně podle ustanovení trestního řádu a trestního zákona“.*

Výše uvedený právní názor vyslovený rozšířeným senátem Nejvyššího správního soudu byl překonán nálezem Ústavního soudu I. ÚS 712/05, vyhlášeným dne 24. 8. 2007. Tímto ústavním nálezem byl zrušen rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne

26. 10. 2005, č. j. 5 A 544/2002 – 57, ve věci V. F. V tomto rozsudku, který se týkal obdobné věci, vycházel Nejvyšší správní soud z právního názoru vyjádřeného rozšířeným senátem Nejvyššího správního soudu.

V uvedeném nálezu Ústavní soud uvedl, „že pro odstranění jakýchkoliv pochybností Ústavní soud konstatuje, že vzhledem ke specifické povaze předmětné věci je třeba, při jejím posuzování, ctít účel a smysl zákonů č. 119/1990 Sb. a č. 261/2001 Sb., které měly především za cíl nápravu křivd způsobených předchozím režimem. S ohledem na to je tudíž třeba posoudit i stěžovatelem předložené usnesení o soudní rehabilitaci, jako splnění podmínky pro vyplacení jednorázové částky, i když bylo toto usnesení vydáno v režimu obecného trestního řízení, a nikoliv v režimu zákona č. 119/1990 Sb. Tímto závěrem Ústavní soud zároveň bere v úvahu i skutečnost, že v minulosti bylo rozhodování v těchto věcech značně nejednotné. Na základě výše uvedených skutečností Ústavní soud setrvává na názoru uvedeném v nálezu sp. zn. I. ÚS 605/03, tj. že Nejvyšší správní soud porušil právo stěžovatele na soudní ochranu podle § 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Vzhledem k tomu, že současně nerespektoval právní závěr nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 605/03, došlo zároveň k porušení článku 89 odst. 2 Ústavy ČR, podle něhož jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby.“.

K výše uvedenému Nejvyšší správní soud připomíná usnesení rozšířeného senátu ze dne 11. 1. 2006, č. j. 2 Afs 66/2004 – 53, v němž je mimo jiné uvedeno, že „podle imperativu ústavně konformní interpretace a aplikace právních předpisů jsou všechny subjekty aplikující právo povinny postupovat tak, aby zvolený výklad právních předpisů byl souladný s ústavností, a to ve smyslu výslovného znění konkrétních ústavních norem i ústavních principů a hodnot, nezřídka v ústavních textech *expressis verbis* nevyjádřených. Teprve pokud takový výklad možný není, je na místě protiústavní ustanovení právních předpisů k tomu příslušným mechanismem odstranit. V tomto kontextu viděno, jestliže Ústavní soud v některém svém rozhodnutí zformuluje ústavně konformní výklad právního předpisu, je nutno tento výklad respektovat i v obdobných kauzách, byť se jedná o procesně samostatná řízení. Opačný výklad, který by kupříkladu s odkazem na vázanost soudce zákonem podle článku 95 odst. 1 Ústavy ČR odmítal respektovat názor Ústavního soudu, by představoval logickou chybu, jelikož tato vázanost výkladem norem nadzákonné (ústavní) síly musí být pro soud při aplikaci jednoduchého práva určující. Navíc nelze přehlédnout, že opačný závěr by ve svých důsledcích vedl k nerovnosti účastníků jednotlivých soudních řízení a k nepředvídatelnosti soudního rozhodování, což samozřejmě představuje pochybení dosahující ústavní intenzity. Nelze rovněž opomenout, že určujícím společným prvkem obecných soudů a Ústavního soudu je jejich poslání zakotvené v článku 4 Ústavy, kterým je ochrana základních práv a svobod. Mezi oběma složkami soudní moci tak musí existovat souhra a harmonie, nikoliv animozita. V podmínkách právního státu je proto nemyslitelné, aby obecný soud – s vědomím jednotné a jasně seznatelné judikatury Ústavního soudu – s odvoláním na dikci zákona, zvolil takovou jeho interpretaci, kterou Ústavní soud považuje za protiústavní“.

Z výše uvedeného je tedy nutno dovodit, že nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 712/05 (ve věci V. F.), je vázán Nejvyšší správní soud i v posuzované věci. Proto nezbylo, než napadený rozsudek Krajského soudu v Brně zrušit a věci mu vrátit k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 s. ř. s.). V dalším řízení krajský soud zruší napadené rozhodnutí žalované s odkazem na právní názor vyslovený v tomto rozsudku a v nálezu Ústavního soudu I. ÚS 712/05, tedy s odkazem na právní názor o tom, že usnesení podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. je podkladem pro přiznání jednorázové peněžní částky podle zákona č.

261/2001 Sb. (§ 110 odst. 3 s. ř. s.). V novém rozhodnutí o věci rozhodne krajský soud i o náhradě nákladů řízení o této kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u ě n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 10. září 2007

JUDr. Marie Turková
předsedkyně senátu